

ทฤษฎีการพึ่งพา

ทฤษฎีการพึ่งพามีจุดกำเนิดสำคัญอยู่ในละตินอเมริกา เนื่องจากกลุ่มประเทศในภูมิภาคดังกล่าวเกิดความตระหนักในอิทธิพลของระบบการค้าและตลาดโลกที่มีต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ โดยคำว่า การพึ่งพา (Dependency) ตามนัยนี้หมายถึงสถานการณ์ที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศหนึ่งถูกกำหนดโดยการพัฒนาและการครอบงำทางเศรษฐกิจของอีกประเทศหนึ่ง การพึ่งพา

จึงเป็นเงื่อนไขที่เกิดจากโครงสร้างภายในของสังคมที่ถูกกำหนดและ
ให้นิยามใหม่

ภายหลังการเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงศตวรรษ
ที่ 1930 ติดตามมาด้วยการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการ
ก่อตั้ง The United Nations Economic Commission for Latin
America (ECLA) ที่ชิลีขึ้นใน ค.ศ. 1948 โดยมีวัตถุประสงค์
สำคัญเพื่อแสดงให้เห็นประชาคมโลกตระหนักถึงรูปแบบและทิศทาง
ของการพัฒนาตามแบบประเทศทุนเสรีนิยมว่าไม่เหมาะสมกับ
กลุ่มประเทศด้อยพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการค้าเสรีที่นำ
มาสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ค่าแรงงานราคาถูกลง และการสูญเสีย
ดุลทางการค้าในละตินอเมริกา ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วทาง
อุตสาหกรรมกลับได้รับผลประโยชน์และสิ่งตอบแทนมากมาย
ในรูปของการเพิ่มขึ้นของรายได้และผลผลิตรวม บรรดาประเทศ
ด้อยพัฒนาทั้งหลายกลับต้องประสบช่องว่างของรายได้ ปัญหา
ความไม่เท่าเทียมกันของการพัฒนา ปัญหาความยากจน ปัญหา
สังคม และปัญหาความเสื่อมโทรมลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

นักทฤษฎีการพึ่งพามีแนวคิดที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

- กระบวนการทางประวัติศาสตร์ของสังคมที่พัฒนา
แล้วล้วนเกิดขึ้นจากการที่สังคมหนึ่ง ๆ มีปฏิสัมพันธ์
กับสังคมอื่นไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง กล่าวคือ ไม่มีสังคม
ที่พัฒนาแล้วสังคมใดที่พัฒนาได้อย่างโดดเดี่ยว โดย
รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคมอาจอยู่ใน

ลักษณะของการทำสงคราม การเอาวัดเอาเปรียบ และ การแย่งชิงทรัพยากรเพื่อนำมาเลี้ยงดูคนในชาติของตนเอง

- การเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทัศนคติ และเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรมคือสิ่งที่สำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา โดยอาศัย กระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion process) เป็นเครื่องมือที่สำคัญ
- ประชาคมโลกจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ พัฒนาทางอุตสาหกรรมในระดับสูงหรือกลุ่มประเทศ ในตะวันตกที่เจริญแล้ว (Centre) กับประเทศด้อย พัฒนาที่ยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ใช้เทคโนโลยีต่ำ (Periphery) และทั้ง 2 ส่วนเชื่อมโยงกันด้วยระบบ เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าและการลงทุน ระหว่างประเทศ
- การเชื่อมโยงของสังคมทั้ง 2 ระบบคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถพัฒนาได้ และมีเพียงประเทศพัฒนาแล้วที่ได้รับผลประโยชน์ส่วน ใหญ่ของกระบวนการพัฒนา ในขณะที่ประเทศ ด้อยพัฒนาถูกผลักดันให้ไปอยู่ตามแนวชายขอบ ไม่ สามารถพึ่งพิงตนเองได้

Andre Gunder Frank (1971: 11) กล่าวว่า "ระบบทุนนิยม ทั้งในระดับโลกและระดับชาติคือปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะ การด้อยพัฒนาในปัจจุบัน" โดย Frank ให้คำจำกัดความของ "ทุน นิยม" ว่าหมายถึงความถึง การแลกเปลี่ยนในระบบโลกที่มีลักษณะ ครอบงำและตักตวงผลประโยชน์ เขาเชื่อว่าสาเหตุความด้อย พัฒนาในประเทศโลกที่ 3 ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยศตวรรษ ที่ 16 ล้วนเกิดจากระบบทุนนิยมเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการเกษตรแบบยังชีพ เป็นการเกษตรเพื่อการค้า ทำให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ถูกครอบงำทางเศรษฐกิจโดยประเทศทุนเสรีนิยม

Frank (1971) เสนอแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ศูนย์กลางกับบริวาร (Metropolis-satellite Relationship) ว่า อยู่ในรูปของการเอารัดเอาเปรียบจากประเทศที่พัฒนาแล้วหรือ ในที่นี้หมายถึงความถึง Metropolis ที่กระทำต่อประเทศด้อยพัฒนา หรือ Satellite โดยอาศัยการตักตวงผลประโยชน์และการเอารัด เอาเปรียบทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศ บริวารไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบของความสัมพันธ์แบบพึ่งพา ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ในทุกระดับทั้งระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค และในระดับหมู่บ้าน เช่น ในระดับชุมชนอาจเกิดความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ เพื่อเอารัดเอาเปรียบกันระหว่างเกษตรกรรายใหญ่กับ